

דף הנחיה שבוע 5 – עד דף ט "ולנטיעה" (לא כולל)

תוכן הדף	
▪ קצירת העומר בשבת.	▪ הוספה מחול על קודש.
	▪ מצוות אכילה בערב יום כיפור

הערה מבואית לסוגיית דף ט עמ' א

דף ט עמ' א עוסק בשני פסוקים, בשלושה תחומי הלכה ובארבע דרשות. הסוגיה מחפשת מקור לחובה להוסיף מחול אל הקדש. נמצאו שני מקורות האחד לרבי עקיבא [ב'חריש ובקציר'] והאחד לר' ישמעאל [מ'ערב עד ערב']. הסוגיה משלימה את הבירור מה עושה כל אחד מן החכמים בפסוק ממנו דורש חברו. כך אנו מתגלגלים לשני תחומי הלכה נוספים: קצירת העומר בשבת [ב'חריש ובקציר' – לפי ר' ישמעאל], ומצוות האכילה בערב יום הכיפורים [מ'ערב עד ערב' – לפי רבי עקיבא].

אם עולה על דעתכם שזה מסובך, הרי שבפני הגמרא עמדה גם האפשרות לשאול מהיכן מכיר רבי עקיבא את דין העומר ומהיכן מכיר ר' ישמעאל את חובת האכילה ביום כיפור – היינו מתגלגלים לעוד שני פסוקים – שלכל אחד מהם תהיה דרשה כפולה וכמעט אין לדבר סוף. על כן, לא נתלונן על מורכבותה המסוימת של הסוגיה...

הוספה מן החול אל הקדש – מחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל

1. רבי עקיבא לומד את דין התוספת מפסוק שעוסק לדעתו בשביעית.

לפני שנעיין בפסוק – הבה נוודא שאנו זוכרים [משבוע שעבר] את דיני השמיטה. מהן המלאכות האסורות בשמיטה? ... לא זוכרים? נסתייע בדברי הרמב"ם הממצה את העולה מפסוקי התורה בפרשת בהר:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א

(א) מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושביתה הארץ שבת ליי' ונאמר בחריש ובקציר תשבות וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור:

(ב) אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה ואחד הכרם ואחד שאר האילנות:

משהו חסר? ... מלאכה מסוימת? ... שאנחנו עוסקים בה כרגע? ... מתחילה באות ... נשוב לפסוק ממנו דורש רבי עקיבא את ענין תוספת שביעית:

שמות לד פסוק כא: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת בְּחָרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשָּׁבֵת:

במה עוסק הפסוק?

האם ידוע לכם מישהו שחולק על רבי עקיבא וסבור שבכל אופן הפסוק עוסק בשבת? מדוע מוליך רבי עקיבא את הפסוק לשביעית?

ביחס לשאלה זו ואחרות החיוניות לסוגיה שלנו ראו את דברי ראו את דברי הריטב"א

ריטב"א

ודמוסיפין מחול וכו'. פ' האי קרא הכי הוא גבי שבת ו' ימים תעבוד וביום הז' תשבות בחריש ובקציר תשבות ובודאי אינו ענין לשבת דמ"ש חריש וקציר דאסור בשבת הרי ארבעים מלאכות חסר אחת ותולדותיהן אסורות מן התורה... הילכך אינו ענין לשבת וכיון דכן תנהו ענין לשביעית שלפי שאמר ו' ימים תעבוד בא לומר שיש פעמים שאינו עובד אפ' בימי החול והוא צריך לשבות בחריש ובקציר משום שמטת הארץ ואלו לשביעית עצמה לא הוצרך לומר שהרי הזהיר עליו במקום אחר שדך לא תזרע.. וק"ל דהא איצטריך למיסר חרישה בשביעית מדאמרינן בריש פ"ק דמ"ק החורש בשביעית אינו לוקה מ"ט מכדי זמירה בכלל זריעה למאי הילכתא כתבינהו רחמנא לומר אהני תולדות חיב הילכך איצטריך בחריש לאסור חרישה בשביעית. וי"ל דעקר דרשא דהכא מבקציר הוא שהוא מיותר דהא כתיב לא תקצור את ספיחיה ומדקציר לאו לשביעית חריש נמי לאו לשביעית דוקא אלא לערב שביעית כד פירוש תוס':

בכל אופן, ברור שבהבנת הפסוק יש מחלוקת – האם הוא עוסק בשבת או בשביעית. להרחבת אופקים על המחלוקת האפשרית ראו את מדרש ההלכה הבא:

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק לד פסוק (כא) בחריש

(כא) בחריש ובקציר תשבת – ר' שמעון בן אלעזר אומר מכלל שנא' בחריש ובקציר תשבת יש לך קציר מצוה שהוא דוחה את השבת והיזהר זה זה קציר העומר. ר' ישמעאל אומר יכול תהא חרישת העומר דוחה את השבת ת"ל בחריש ובקציר קציר שזמנו קבוע יצא חריש שאין לו זמן קבוע. ר' יהודה אומר בחריש ובקציר תשבת חריש שקצירו אסור זה חריש שלערב שביעית וקציר שחרישו אסור זה קציר שלמוצאי שביעית. ור' שמעון אומר שבות מן החריש בשעת קציר ושבות מן הקציר בשעת חריש.

שימו לב ל- 4 האופנים שבהם דורשים התנאים את הפסוק. איך זה מתיישב עם הסוגיה שלנו?

2. ר' ישמעאל לומד את דין התוספת מפסוק אחר.

האם זה משנה מאיזה פסוק לומדים? נסו לפענח את דברי מדרש ההלכה הבא. האם לפי דעת בעל המדרש אין דין תוספת שבת?

מכילתא לפרשת ויקהל

לא תבערו אש וגו'. לפי שהוא אומר (שמות ל"ד) בחריש ובקציר תשבות שבות מחריש בשעת הקציר שבות מערב שביעית לשביעית. אין לי אלא שהוא שובת מערב שביעית לשביעית יכול כן ישבות מערב שבת לערב שבת ועוד קל וחומר ומה שביעית שאין חייבין עליה לא כרת ולא מיתת בית דין הרי הוא שובת מערב שביעית לשביעית שבת שחייב עליו כרת ומיתת בית דין הרי הוא שישבות מערב שבת לשבת או יהיה רשאי להדליק לו נר או להטמין לו את החמין או לעשות לו מדורה ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר מערב שבת לשבת.

קצירת העומר דוחה שבת.

עמדה הלכתית זו עמדה במרכז פולמוס גדול בתקופת בית שני. ראו את דברי התלמוד על כך:

מנחות טו

משנה: כיצד היו עושים. שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב, ועושין אותו כריכות במחבר לקרקע, כפי שיהא נוח

ו' כסלו תשע"א

לקצור. וְכָל הָעֵירוֹת הַסְּמוּכוֹת לָשֶׁם, מִתְּכַנְסוֹת לָשֶׁם, כְּדֵי שִׁיחָא נִקְצָר בְּעֶסֶק גְּדוֹל. כִּיּוֹן שְׁחִשְׁכָה, אוֹמֵר לָהֶם, בָּא הַשְּׁמֶשׁ, אוֹמְרִים הָיוּ. בָּא הַשְּׁמֶשׁ, אוֹמְרִים הָיוּ. מִגָּל זֶה, אוֹמְרִים הָיוּ. מִגָּל זֶה, אוֹמְרִים הָיוּ. קִפָּה זֶה, אוֹמְרִים הָיוּ. בְּשַׁבַּת אוֹמֵר לָהֶם, שַׁבַּת זֶה, אוֹמְרִים הָיוּ. שַׁבַּת זֶה, אוֹמְרִים הָיוּ. אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ קְצוֹר. אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ קְצוֹר. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ הֵיוּ, הֵיוּ, הֵיוּ. וְכָל כֶּדֶף לָמָּה, מִפְּנֵי הַבִּיטוּסִים, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים, אִין קְצִירַת הָעֵמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב:

גמרא תנו רבנן אליו יומיא [=אלו ימים] דלא להתענאה בהון [=שאין להתענות בהם] ומקצתהון דלא למספד בהון [=ומקצתם גם לא להספיד בהם]. מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה [=מראש חדש ניסן עד שמונה בן] איתוקם תמידא [=הועמד התמיד] דלא למספד [=לכן] אין לספוד באלו הימים] ומתמניא ביה ועד סוף מועדא [=משמונה בו בניסן] עד סוף חג הפסח] איתותב חגא דשבועיא [=הועמד חג השבועות] דלא למספד

מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד

שהיו צדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד מאי דרוש את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים מאי אהדרו [=מה השיבו לטענת הצדוקים?] את קרבני לחמי לאשי תשמרו שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה [-שהיא מימון ציבורי]

מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למספד

שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת...[ואנחנו (הפרושים) אומרים שמנין השבועות מתחיל לא ממוצאי שבת אלא ממחרת חג ראשון של פסח]

מחלוקת אלו בין הבייתוסים לפרושים הולידו ספרות שלמה. עשרות מאמרים ומאות פירושים נכתבו בסוגיית 'ממחרת השבת'. לפניכם, פירוש לא שגרתי של ריה"ל, למחלוקת זו והערה הגותית של הרב קוק המוצא את נקודות המחלוקת הרעיוניות בין הכתות.

ריה"ל דן במעמד חכמים ותקנותיהם ועל רקע זאת מופיע הדין הבא:

כוזרי, מאמר שלישי

(מ) אמר הכוזרי: ואיך יתכן לישיב כל זה עם אזהרת לא תסף עליו ולא תגרע ממנו:

(מא) אמר החבר: לא נאמרה אזהרה זו כי אם להמון העם לבל יחדשו מצוות מדעתם ולא יתחכמו לקבע אותן תורה לפי סברותיהם בלבד כמעשה הקראים ולכן הזהירם הכתוב כי יקבלו רק מן הנביאים אשר יקומו אחרי משה ומן הכהנים ומן השופטים באמרו על אדות הנביא נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו' ודבר אליהם את כל אשר אצונו ואשר לכהנים ולשופטים צוה לשמר לעשות ככל אשר יורו מאמר לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם היום ולא תגרעו ממנו וגו' זאת אפוא כונתו לא תוסיפו על הדבר אשר צויתכם על ידי משה או על ידי נביא מקרבך מאחיד לפי התנאים אשר נקבעו לנבואה או לא תוסיפו על הדבר אשר הסכימו עליו הכהנים והשופטים מן המקום אשר יבחר יי כי הללו מקבלים סיוע מן השכינה ובהיות מספרם רב מאד לא יתכן כי יסכימו ביניהם לדבר המתנגד לתורה וכן לא תתכן אצלם הטעות בהיות חכמתם רבה אשר חלקה בא להם בירשה חלקה מפאת כשרם הטבעי וחלקה נקנה להם בעמלם לפי הקבלה שבידנו מצוים היו הסנהדרין לדעת כל החכמות כלן בשלמות ביחוד מאחר שרק מעט מאד נסתיעו בנבואה או בבת קול העומדת במקומה וכדומה אף אם נודה לקראים בפרושם לדברי הכתוב

ו' כסלו תשע"א

ממחרת השבת ועד ממחרת השבת כי הכונה היא ליום ראשון בשבת הלא נוסף ונאמר אחד השופטים או הכהנים או המלכים הטובים בעיני האלוהי היטיב לפרש כך והסכימו הסנהדרין וכל החכמים על ידו כי כונת המספר הזה אינה כי אם לשים רוח חמשים יום בין בכורי קציר שעורים לבין בכורי קציר חטים ולשמר על שבעה שבועות שהם שבע שבתות תמימות ומה שהכתוב מזכיר את היום הראשון בשבוע אינו אלא למשל כאלו הוא אומר אם תהיה ההתחלה מהחל חרמש בקמה באחד בשבת אז תגעו לסוף ספירתכם באחד בשבת ומזה נוכל להקיש כי תהיה ההתחלה בשני בשבת נספר עד לשני בשבת אולם זמן החל חרמש בקמה בידנו נתן כל זמן...

מאמרי ראי"ה עמ' 180 (המאמר השלם בנספח)

הביתוסיות ודאי לא היתה חרדה על קדושת השבת ושמירתו יותר משומרי התורה הנצחיים, הפרושים, ולא בשביל משמרת השבת ממלאכת קצירת העומר היתה מלחמתם כל כך נטושה נגד המציאות של האפשרות שידחה העומר את השבת, אם לא יפרשו כפירוש הפלסטר שלהם, ממחרת השבת, ממחרת שבת בראשית, אבל מחשבת רעל עמוקה היתה בלבבם. הם, אשר לא יכלו להתעמק בסגולת ישראל המיוחדת, לדעת את עומק הקדש אשר לגוי הקדוש הזה, אשר בשבתו על אדמת קדשו גם חקלאותו ובנין ארצו בכל תוצאותיה המעשיות והקרקעיות תוכן קודש יש להם, ודגל קודש הוא דגלם, ואוצר הקודש, התורה הקדושה, הוא כל מוסד חייהם הלאומיים כמו הפרטיים. זאת ידעו הכל כי השבת קודש הוא לישראל והשבתה מכל מלאכה היא בו חובה נמרצת, יוצא מן הכלל הוא רק התוכן של עבודת הקודש העליונה, המסתורית, הספוגה אור קדש קדשים, עבודת המקדש, אבל מי יהין לחשוב שתהיה החקלאות קשורה בקשר אמיץ, עם עבודת הקודש העליונה הרזית, השמימית: ידעו הכל כי אסורה היא כל עבודה וכל מלאכה בשבת, ובחריש ובקציר תשבות, ואיך יכול הקרבן הבא ב"החל חרמש בקמה" להיות דוחה את השבת, אם לא הרמז הגדול שיש כאן כי החקלאות הארץ ישראלית בישראל, יסוד ישובו ובנין נחלתו, נמשכת היא ממקור הקודש באומה קדושה זו, ואם כי כל העבודה החקלאית בגילוייה והתמשכותה המעשית, הרי היא מכלל מלאכת החול ואסורה בשבת, אבל הקרבן של חגיגת ראשית הקציר מהחל חרמש בקמה מוכרח להיות עולה למדרגת הקודש של הצבור הקבועה הדוחה את השבת, ואז האומה יודעת בכללותה איך לנצור את אישון עינה, את קדשיה כולם, את דבר ד' אשר עמה, את התורה ואת המצוות שהם חיי סגולתה.

וזאת לא יכלה הבייתוסיות לעכל, עיניה החלשות כהו ולא יכלו לסבול את האור הגדול הזה הזורח במלוא הדרו, ועל כן רצתה להאפיל אותו ולהבליט ש"אין קצירת העומר דוחה את השבת", אין החקלאות עולה גם בישראל למדרגה של קודש קדשים, וממילא יתפוס בה החול הרגיל את מעמדו ומזה תוכל כבר הדרגה להיות הולכת ויורדת עד כדי האפסיות של אור הקודש מחיי הלאום, והקבוץ הישובי. אבל נצחו חכמים ו"איתותב חגא דשבויעא"... ומזה דוקא יבוא מקור חיים לקדושת השבת ושמירתו בכל צביונו וקדושת משפטי התורה וחוקיה, בכל הדרת קדשם, בדבר ה' מקדש השבת. ומזה גם כן אנו למדים כי רוח האומה כולה, ביחודה וכללותה, כולו קודש הוא "כי עם קדוש אתה לד' אלקיך..."

מצוות אכילה בערב יום כיפור

מה פשרה של מצוה זו? ראו 4 הסברים לכך:

רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן כב

כב (לעיל פא ב ר"ה ט א) תני רבי חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין ללמדך שכל האוכל ושותה בו מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי והכי פירושו דקרא ועניתם את נפשותיכם. כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחדש להתחזק באכילה ובשתיה כדי שתוכלו להתענות למחר להראות חיבתו של המקום ב"ה = ברוך הוא = לישראל. כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול כך הקב"ה מכל ימות השנה לא צוה לישראל להתענות אלא יום אחד לטובתן לכפר על עונותם והזהירם לאכול ולשתות ערב התענית ומאחר שהוציא אותה אכילה ושתיה בלשון עינוי אלמא חשיבא היא כעינוי וכאילו נצטוו על עינוי של תשיעי ועשירי. וכן נהגו להרבות בסעודה ערב יום הכפורים כדאמרינן (חולין פג א) וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יה"כ בגליל ובשאר מקומות חוץ מגליל לא היו מרבים בשחיטת בהמות אלא בעופות ובדברים אחרים. כדאמרינן בפרק קמא דכתובות (דף ה א) אלא מעתה (ערב) יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה שמה ישחוט בן עוף. ואמרינן נמי (בירושלמי) במדרש מעשה בחייט אחד שקנה דג בערב יום הכפורים בדמים מרובים:

ר' יונה גירונדי שערי תשובה שער רביעי פרק ח-ג

ועתה כי אין לנו קרבנות בעונותינו ובעונות אבותינו, אם חטא בהרהורי הלב או שעבר על מצות עשה, יקרא פרשת העולה אשר בתחילת סדר ויקרא ובתחלת סדר צו את אהרן, כי מקרא פרשת הקרבן יהיה לנו במקום הקרבת הקרבן, בין שנקרא בכתב בין שנקרא בעל פה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות קי): כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת חטאת – כאילו הקריב חטאת, בפרשת אשם כאילו הקריב אשם. ואם עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה, ידאג לעונו ויכסוף ויחכה להגיע ליום הכפורים למען יתרצה אל השם יתברך, כי רצונו חיי הנפש והגוף וחיי כל נוצר, כמו שנאמר (תהלים ל, ו): "חיים ברצונו". ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ראש השנה ט, א): כל הקובע סעודה בערב יום הכפורים כאילו נצטוו להתענות תשיעי ועשירי והתענה בהם, כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו, ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו, ויגונותיו לעונו והשנית כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה, כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות, כמו שנאמר (דברי הימים א כט, יז): "ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך", ונאמר (דברים כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", ומפני שהצום ביום הכפורים, נתחייבו לקבוע סעודה על שמחת המצוה בערב יום הכפור

השלישית למען נחזק להרבות תפלה ותחנונים ביום הכפורים ולשית עצות בנפשנו על התשובה ועיקריה

ברוך הלוי אפשטיין (1860-1942, פינסק) מחבר ה"תורה תמימה". היה בנו של הרב יחיאל מיכל הלוי מחבר "ערוך השלחן" למד תורה ומדעי היהדות ואף מדעים כלליים. עבד כרואה חשבון בבנק ובמקביל, למד וחיבר ספרים שונים, המפורסם שבהם הוא "תורה תמימה" - ספר פרשני על התורה. נספה בשואה בשנת 1942.

ר' ברוך אפשטיין תורה תמימה ויקרא כג אות צז.

תענית הבא לאחר יום ריבוי אכילה ושתיה קשה התענית יותר מכפי תענית אחר יום בסדר רגיל. ולפי"ז מבואר שכל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי והוא מפני שתענית יום

ו' כסלו תשע"א

העשירי קשה לו ע"י ריבוי אכילה של בתשיעי, ונמצא שאכילה בתשיעי היא הכנה לקושי התענית של יום עשירי בערך תענית של שני ימים...

מבחן סופי:

לאור הנימוקים שהזכרו, האם אשה חייבת באכילה של ערב יום הכיפורים? האין זו מצוות עשה שהזמן גרמא? האם מי שמפאת חוליו לא יוכל לצום ביום הכיפורים – האם חייב בסעודות של ערב יום הכיפורים? ראו מה השיב על אחת השאלות רבי עקיבא איגר. שימו לב לנסיבות השאלה:

רבי עקיבא (גינז) איגר (1761-1837) רב
וראש ישיבה פוסק משמעותי ורב השפעה. חי בפולין והיה מגדולי התורה הבולטים בתקופת האחרונים.

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן טז

לידידי האלוף ר' זלמן מפאלצין.

על אודות בתו החולנית שכל אוכל מזיק לה וכמה שבועות כל מחיתה מסמי תרופה, ד' ירחם עליה ישלח דברו וירפאה, אם חייבת לאכול בערב יוה"כ.

חלילה וחלילה לה לאכול, ולאשר כותב רו"מ שהיא מלומדה וגם חרידה לדבר אלקים ובקושי תשמע לו, עצתי ליקח שמש או שני שמשים להגיד לה שבא אגרתא ממני לגזור עליה בגזירה חמורה שלא תאכל שום דבר עורך על מה שרגילה בו בכל יום.

ובאמת דין זה שלפנינו אינו צריך בושש, אבל אני נבוך בכל נשים הבריאות אם חייבות לאכול בערב יוה"כ דאפשר הן פטורות כמו מכל מ"ע שהזמן גרמא, [ועיי' בכ"מ פ"ג מהלכות נדרים דמסתפק אם הך דרשא דכל האוכל ושותר בתשיעי כ' דרשה גמורה, או הוא אסמכתא בעלמא, ובין כך וכך הוא זמן גרמא], או לא, כיון דקרא מפיק לה בלשון בתשעה לחודש בערב וכו' ולומר דהוי כאלו התענה תשיעי ועשירי ממילא כל שמחוייב בתענית עשירי מחוייב לקיים ועניתם כו' לאכול בתשיעי, וצ"ע לעת הפנאי. ידידו עקיבא בן מ"ו הרב ר' משה גינז מא"ש

יובל

מי שלא הספיק ללמוד את הרקע של מצוות יובל בשבוע שעבר מתבקש לעשות זאת השבוע. מובאים כאן המקורות שהזכרו בדף שעבר עם מעט תוספת:

שרגא גפני (1926), ידוע בשמות העט **אבנר כרמלי, און שריג, ועוד** סופר ישראלי ומתרגם לעברית חוקר היסטוריה. כתב ותרגם מאות ספרי ילדים ונוער שהפכו לרבי-מכר, בהם סדרות הספרים "דנידין", "הספורטאים הצעירים" ועוד. גישתו האידיאולוגית היא פטריוטיות, ונטיה לכנעניות – דבר שעורר נגדו ביקורת חריפה

הפרשיה בתורה העוסקת ביובל מצויה בויקרא פרק כה פסוקים ח-לד. יש לקרוא ולהתרשם ממרחב הציויים ומהתפשטות השפעת היובל על שאר 49 השנים. על הרעיון החברתי של ממצוות היובל ניתן לקרוא בנספח. מאמרו של שרגא גפני. לאור ההקדמות נסו להבהיר את המחלוקת של התנאים ביחס לגורם המעכב בקיומה של שנת היובל לימוד פורה!